

CONTROLEKAMER, GEBOUW 312, WASHINGTON D.C.,
WOENSDAG 27 JANUARI 1999

Het gebouw stond niet ver van het Capitool in Washington. Het was oorspronkelijk een pakhuis, maar na een ingrijpende verbouwing bood het plaats aan een van de vele clandestiene organisaties die de hoofdstad rijk was. Kosten noch moeite waren gespaard tijdens de verbouwing, zowel aan de binnen- als de buitenkant. Nu zoemden er dag en nacht reusachtige computers die informatie uit de ruimte opvingen. Er werden satellietfoto's van de Amerikaanse militaire inlichtingendienst verzameld in een database, en hier werd de informatie verwerkt, geanalyseerd en gecatalogiseerd, en werd er alarm geslagen als er iets afwijkends aan het licht kwam.

In de officiële documenten heette het pakhuis gewoon Gebouw 312, maar de organisatie die erin was gehuisvest had tijdens de Koude Oorlog een fundamentele rol gespeeld in het defensieprogramma van het Amerikaanse leger. De belangrijkste taak van de organisatie, die kort na 1960 was opgericht, in de tijd van het grootste wederzijdse wantrouwen, had bestaan uit het bestuderen van door spionnen genomen foto's van de Sovjet-Unie, China en Cuba, en elk ander land dat als een vijand van de Verenigde Staten werd beschouwd. Na de Koude Oorlog behoorden tot haar taken onder meer het observeren van de terroristische bases in het Midden-Oosten en conflicten op de Balkan. De organisatie stuurde bij elkaar acht satellieten aan, die op een hoogte van acht- tot vijftienhonderd kilometer een baan rond de aarde maakten.

De directeur van de organisatie was generaal Vytautas Carr. Hij stond voor een monitorscherm dat een hele muur van de controlekamer op de begane grond besloeg. Hij tuurde geconcentreerd naar een paar beelden die onder zijn aandacht waren gebracht. Het was koel in de kamer door de ventilatoren van twaalf krachtige computers die onophoudelijk in een omheind gedeelte draaiden. Twee

gewapende beveiligingsmedewerkers stonden bij de deuren. De ruimte werd doorsneden door vier lange rijen flakkerende schermen en bedieningspanelen.

Carr was niet ver meer verwijderd van zijn zeventigste verjaardag en hoorde eigenlijk met pensioen te zijn, maar de organisatie had hem een speciale ontheffing verleend. Hij was bijna één meter vijfennegentig, met een kaarsrechte rug die niet door ouderdom was kromgetrokken. Hij was zijn hele leven militair geweest, had in Korea gediend en had als een van haar meest dynamische hoofden leiding en richting gegeven aan de werkzaamheden van deze organisatie. Hij was in burger en had een donker double-breasted pak aan. De monitor op de muur tegenover hem werd weerspiegeld in zijn bril, waarachter een paar kleine, schrandere ogen zich concentreerden op de twee schermen linksbovenaan.

Een van die schermen toonde beelden uit het archief van de organisatie; dat bevatte tientallen miljoenen satellietfoto's die de afgelopen veertig jaar waren genomen. Op het andere scherm stonden de nieuwe foto's. De foto's die Vytautas Carr bestudeerde besloegen een klein deel van de Vatnajökull-gletsjer, in het zuidoosten van IJsland. De ene was ongeveer een jaar geleden genomen, de andere eerder die dag. Op de oudere foto was niets opvallends te zien, alleen de ongerepte witte uitgestrektheid van de ijskap, hier en daar onderbroken door een riem gletsjerspleten, maar op de nieuwe foto zat in de hoek linksonder een vlekje. De beelden waren grof en korrelig maar na de retouche zouden ze scherp en duidelijk zijn. Carr vroeg om het detail uit te vergroten en het beeld werd groter en groter tot de zwarte vlek het hele scherm vulde.

'Wie hebben we in Keflavík zitten?' vroeg Carr aan de man achter het bedieningspaneel die de beelden opblies.

'We hebben niemand in Keflavík zitten, sir,' antwoordde hij.

Dat overdacht Carr even.

'Bel Ratoff voor me,' zei hij, en hij vervolgde: 'Hopelijk is dit niet het zoveelste valse alarm.'

'We hebben tegenwoordig betere satellietapparatuur, sir,' zei de andere man, met de telefoon in de hand.

'We hebben nog nooit zo'n scherpe opname van de gletsjer gehad. Hoeveel mensen zijn er op de hoogte van deze nieuwe foto's?'

‘Alleen de anderen van de achttuurdienst, drie mensen dus. En u en ik, uiteraard.’

‘Weten ze waar het om gaat?’

‘Nee, sir. Ze toonden geen interesse voor de foto’s.’

‘Houden zo,’ zei Carr en hij verliet de kamer. Hij beende door de lange gang naar zijn kantoor en sloot de deur achter zich. Op zijn telefoon knipperde een lampje.

‘Ratoff op lijn twee,’ zei een stem zonder lichaam. Carr fronste zijn wenkbrauwen en drukte op de knop.

‘Hoeveel tijd heb je nodig om naar Keflavík te reizen?’ vroeg Carr kortaf.

‘Wat is Keflavík, sir?’ vroeg de stem aan de telefoon.

‘Onze basis in IJsland,’ antwoordde Carr.

‘IJsland? Daar zou ik morgenavond kunnen zijn. Hoezo, wat is er aan de hand?’

‘We hebben een scherpe foto ontvangen van de grootste gletsjer in het land. Die lijkt ons een voorwerp terug te geven dat we vele jaren geleden zijn kwijtgeraakt en we moeten een man in Keflavík hebben die de operatie leidt. Je neemt twee eskaders commando’s mee en kiest zelf je apparatuur. Zeg maar dat het een routineoefening is. Als de plaatselijke bevolking niet meewerkt, verwijst je ze naar de minister van Defensie. Ik neem wel contact met hem op. Ik regel ook een bijeenkomst met de IJslandse regering waarin uitleg wordt gegeven. De legerbasis is een gevoelige kwestie in IJsland. Immanuel Wesson zal onze ambassade in Reykjavík overnemen en als woordvoerder optreden. Je ontvangt onderweg uitvoeriger instructies.’

‘Ik neem aan dat dit een geheime operatie is, sir?’

‘Zou ik jou anders gebeld hebben?’

‘Keflavík. O, ik weet het alweer. Is daar niet in 1967 een vruchteloze zoekactie ondernomen?’

‘We hebben nu betere satellieten.’

‘Zijn de coördinaten hetzelfde?’

‘Nee, dit is een andere locatie. Die ellendige gletsjer blijft maar bewegen,’ zei Carr en brak het gesprek af zonder afscheid te nemen. Hij mocht Ratoff niet. Hij stond op, liep naar een grote glazen kast en opende de deur, haalde er twee sleuteltjes uit die hij in zijn hand-

palm ronddraaide. De een was iets groter dan de ander, maar ze hadden allebei fijne tandjes, duidelijk bedoeld voor kleine sleutelgaten. Hij stopte ze terug in de kast.

Carr had het wiel in geen jaren meer bekeken. Hij haalde het tevoorschijn en voelde het gewicht in zijn handen. Hij las de inscriptie nog eens: KRUPPSTAHL. Alleen dat al bevestigde dat er een vliegtuig was neergestort. Het merk stemde overeen met het type en de grootte van het toestel, het jaar van fabricage en het draagvermogen. Dit wiel bewees dat het hoog op de gletsjer lag. Na al die jaren was het eindelijk gevonden.

MINISTERIE VAN BUITENLANDSE ZAKEN, REYKJAVÍK,
DONDERDAG 28 JANUARI, 'S MIDDAGS

Kristín sloot haar ogen. Ze voelde de hoofdpijn bonken in haar voorhoofd. Dit was al de derde keer dat deze man in haar werkkamer was verschenen en was losgebarsten in een scheldkanonnade op het ministerie, dat hij er de schuld van gaf dat hij was opgelicht. De eerste twee keer had hij geprobeerd haar te vermurwen met het dreigement dat als hij geen compensatie kreeg voor iets wat in zijn ogen een fout van het ministerie was, hij ze voor de rechter zou slepen. Ze had zijn tirade nu tweemaal aangehoord en tweemaal moeite gehad om zich in te houden, om hem helder en objectief van repliek te dienen, maar hij leek geen woord te horen van wat ze zei. Nu zat hij weer in haar kantoor, en begon aan dezelfde cyclus van verwijten.

Ze schatte hem een jaar of veertig, ongeveer tien jaar ouder dan zij, en dit leeftijdsverschil gaf hem blijkbaar het recht om zich te doen gelden op haar kantoor, dreigementen te uiten en haar 'een meisje zoals jij' te noemen. Hij stak zijn minachting voor haar niet onder stoelen of banken, maar of haar zonde nu was dat ze een vrouw was of een jurist, daar kwam ze niet achter. Hij heette Runólfur Zóphanníasson. Hij had zorgvuldig gecultiveerde driedagenstoppels en dik, zwart haar dat met gel achterover was geplakt. Hij droeg een donker pak met een vest en een zilveren kettinkje waar een zakhorloge aan vastzat. Dat viste hij af en toe met lange, dunne vingers uit zijn vestzak en klapte het dikdoenerig open alsof hij geen tijd wilde verspillen aan 'deze shitsooi', zoals hij het zelf noemde.

Wat die shitsooi betreft heeft hij gelijk, dacht ze. Hij verkocht mobiele diepvriesinstallaties aan Rusland, en zowel het ministerie als de IJslandse Kamer van Koophandel had hem geholpen bij het aanknopen van zakelijke contacten. Hij had vier eenheden naar Moermansk en Kamtsjatka verzonden, maar nog geen roebel betaald

gekregen en nu beweerde hij dat de jurist van het ministerie, die er niet meer werkte, hem had geadviseerd om de eenheden weg te sturen en ze pas daarna in rekening te brengen, om de weg te effenen voor nog meer contracten. Dat had hij gedaan, met als gevolg dat goederen ter waarde van ruim dertig miljoen kronen die zijn eigendom waren, in Rusland waren zoekgeraakt. Hij had vergeefs geprobeerd ze op te sporen, en verwachtte nu op zijn allerm minst steun en compensatie van de Kamer van Koophandel en de handelsafdeling van het ministerie van Buitenlandse Zaken. ‘Wat voor achterlijke consultants heeft dit ministerie in dienst?’ vroeg hij herhaaldelijk tijdens zijn besprekingen met Kristín. Ze had contact opgenomen met de jurist in kwestie, die zich niet kon herinneren dat hij überhaupt adviezen had verstrekt, en haar waarschuwde dat de man hem een keer had bedreigd.

‘Je moet hebben beseft dat handelen met Rusland tegenwoordig niet helemaal zonder risico is,’ had ze bij hun eerste bijeenkomst gezegd, en ze had hem erop gewezen dat het ministerie zich weliswaar ten doel stelde IJslandse bedrijven te helpen om contracten te sluiten, maar dat het risico altijd bleef liggen bij die bedrijven zelf. Het ministerie betreurde wat er was gebeurd en zou hem graag helpen om via de ambassade in Moskou in contact te komen met zijn Russische kopers, maar als hij er niet voor kon zorgen dat die betaalden, stond het ministerie betrekkelijk machteloos. Tijdens hun tweede bijeenkomst had ze die boodschap in andere bewoordingen herhaald en nu deed ze dat voor de derde keer, terwijl hij tegenover haar zat, met zijn verongelijkte, slechtgehumeurde gezicht en die pretentieuze zilveren ketting in zijn vestzak. De bijeenkomst sleepte zich voort. Het was al laat en ze wilde naar huis.

‘Zo makkelijk komen jullie hier niet mee weg,’ zei hij. ‘Jullie halen mensen met trucjes over om zaken met de Russische maffia te doen. Jullie nemen waarschijnlijk zelfs steekpenningen van ze aan. Wat ik daarvan weet? Je hoort weleens wat. Ik wil mijn geld terug en als ik het niet krijg...’

Ze kende zijn schimprede uit het hoofd en besloot die af te knippen. Hier had ze geen zin in.

‘We betreuren het uiteraard dat je geld bent kwijtgeraakt bij je handel met Rusland, maar dat is ons probleem niet,’ zei ze koeltjes.

‘Wij nemen geen beslissingen namens anderen. Het is hun eigen verantwoordelijkheid om de situatie in te schatten. Als je zo stom bent om zonder garanties goederen ter waarde van tientallen miljoenen te exporteren, ben je nog dommer dan je eruitziet. Ik verzoek je nu vriendelijk om mijn kantoor te verlaten en me niet langer lastig te vallen met nog meer nonsens over dingen die in jouw fantasie de verantwoordelijkheid van het ministerie zijn.’

Hij gaapte haar aan terwijl de woorden ‘stom’ en ‘dommer’ in zijn gedachten naklonken. Hij deed zijn mond open om iets te zeggen, maar zij was hem voor.

‘En nu wegwezen, alsjeblieft.’

Ze zag hoe zijn gezicht opzwol van razernij.

Hij kwam langzaam overeind zonder zijn ogen van haar af te houden, en toen verloor hij opeens zijn zelfbeheersing. Hij greep de stoel waarop hij gezeten had en smet die tegen de muur achter hem.

‘Jullie zijn nog niet van me af!’ gilte hij. ‘We komen elkaar wel weer tegen en dan zien we nog wel wie van ons tweeën dom is. Het is een samenzwering. Een samenzwering, zeg ik je! Jullie zullen ervoor boeten.’

‘Ja, ja, lieverd, ga nu maar,’ zei ze alsof ze het tegen een kind van zes had. Ze wist dat ze hem voerde, maar ze kon de verleiding niet weerstaan.

‘Pas maar op, jij! Denk maar niet dat je ongestraft zo’n toon tegen mij kunt aanslaan!’ schreeuwde hij. Hij beende naar de deur en sloeg hem zo hard dicht dat de muren trilden.

Buiten haar kantoor hadden zich medewerkers van het ministerie verzameld, aangetrokken door het geluid van de stoel die tegen de muur sloeg en de schreeuwende man. Ze zagen hem met een paars hoofd de kamer uit stormen en wegbenen. Kristín verscheen in de deuropening.

‘Niets aan de hand,’ zei ze kalm tegen haar collega’s en vervolgde: ‘Hij heeft een probleem.’ Daarna sloot ze zorgvuldig de deur. Toen ze weer aan haar bureau zat, begon ze te trillen en ze bleef zitten tot ze weer tot rust was gekomen. Op de rechtenfaculteit leerde je niet hoe je met dit soort dingen moest omgaan.

Kristín was tener en donker met kort, zwart haar, sterke gelaats-trekken op een smal gezicht en scherpe bruine ogen die vastbera-

denheid en zelfvertrouwen uitstraalden. Ze stond bekend om haar stelligheid en koppigheid, en binnen het ministerie wist men dat ze zich geen oor liet aannaaien.

De telefoon ging. Het was haar broer. Hij voelde onmiddellijk aan dat ze gespannen was.

‘Gaat ’t wel goed?’ vroeg hij.

‘O, niets aan de hand. Er was hier daarnet een vent. Ik dacht dat hij een stoel naar me ging gooien. Maar verder gaat het best.’

‘Een stoel gooien! Met wat voor idioten heb je te maken?’

‘De Russische maffia, of dat zeggen ze tenminste. Het lijkt een of andere samenzwering te zijn. Hoe gaat het met jou?’

‘Pico bello. Ik heb net deze telefoon gekocht. Ben ik goed te verstaan?’

‘Niet beter dan anders.’

‘Niet beter dan anders!’ deed hij haar na. ‘Weet je waar ik zit?’

‘Nee. Waar?’

‘Net buiten Akureyri. De brigade is op weg naar Vatnajökull.’

‘Vatnajökull? Midden in de winter?’

‘Het is een winteroefening. Ik had je er al over verteld. Morgen komen we aan bij de gletsjer en dan bel ik je weer. Maar zeg nou even hoe de telefoon klinkt. Hij klinkt helder, hè?’ herhaalde hij.

‘Geweldig. Blijf wel in de buurt van de anderen, hè? Hoor je me? Geen soloacties.’

‘Tuurlijk. Hij heeft me zeventigduizend kronen gekost, weet je.’

‘Wat?’

‘De telefoon. Hij gebruikt het langeafstandscommunicatiesysteem van NMT.’

‘NMT? Waar heb je het over? Over en uit.’

‘Je hoeft geen “over” te zeggen...’

Ze hing op. Haar broer Elías, die tien jaar jonger dan zij was, stortte zich voortdurend op nieuwe hobby’s, hoofdzakelijk buitenactiviteiten die draaiden om reizen door het onbewoonde binnenland. Het ene jaar was het de jacht en had hij haar vriezer gevuld met ganzen en rendiervlees. Het jaar daarop was het parachutespringen en drong hij er vergeefs op aan dat ze een sprong met hem maakte. Het derde jaar was het wildwatervaren in rubberen bootjes, daarna reisjes per jeep door de hooglanden, gletsjertochten, skitochten,

sneeuwscooteren – noem maar op. Hij was vrijwilliger bij de Lucht- en Grondreddingsbrigade van Reykjavík. En het was echt iets voor hem om een mobiele telefoon van zeventigduizend kronen te kopen. Hij was verslaafd aan technologische snufjes. Zijn jeep leek wel het besturingspaneel van een vliegtuig.

Op dat punt konden broer en zus onmogelijk meer van elkaar verschillen. Als het winter werd, kreeg zij zin om zich op te krullen, aan haar winterslaap te beginnen en in het voorjaar weer tevoorschijn te komen. Ze waagde zich nooit in de hooglanden en reisde 's winters liever helemaal niet door IJsland. Als ze op zomervakantie ging, bleef ze op de ringweg die om het land heen liep en verbleef ze in hotels. Maar meestal ging ze naar het buitenland; naar de VS, waar ze had gestudeerd, of naar Londen, waar ze vrienden had wonen. Soms boekte ze tijdens de donkerste periode van de IJslandse winter een weekje vakantie in een warm land. Ze had een hekel aan kou en duisternis en had aanleg om te somberen in de donkerste maanden, wanneer de zon om elf uur opkwam, langs de horizon kroop en na vijf schamele uren schemerlicht weer onderging. In dit jaargetijde werd ze overspoeld door het besef dat ze gevangenzat op een eilandje in het hoge noorden van de Atlantische Oceaan, in koude, donkere afzondering.

Ondanks hun verschillen konden broer en zus goed met elkaar overweg. Ze waren de enige kinderen van hun ouders en ondanks het leeftijdsverschil van tien jaar, of misschien juist daardoor, was hun band altijd erg hecht geweest. Hij werkte bij een grote garage in Reykjavík, waar hij jeeps op maat ombouwde tot terreinwagens; zij was een jurist met een graad in internationaal recht van de universiteit van Californië, werkte nu twee jaar bij het ministerie en was erg blij dat ze haar studiekennis kon toepassen tijdens haar werk. Gelukkig vormden besprekingen zoals die van vandaag een uitzondering.

Als hij maar oppast op die gletsjer, dacht Kristín bij zichzelf terwijl ze naar huis liep. De herinnering aan het gesprek met Runólfur liet haar niet los. Terwijl ze door de winkelstraat Laugavegur wandelde, door het centrum van Reykjavík en naar de wijk Tómasarhagi in het westen van de stad, waar ze woonde, kreeg ze het jeukende gevoel dat ze bekeken werd. Dat had ze nog nooit gehad en ze hield

zich voor dat het kwam doordat ze nog steeds gespannen was. Ze keek om zich heen, maar zag niets om zich ongerust over te maken en vond zichzelf een belachelijke aansteller en een neuroot. Maar het gevoel liet haar niet los. Nu ze erover nadacht, was ze er ook nog nooit van beticht dat ze steekpenningen aannam van de Russische maffia.

3

VLIEGVELD KEFLAVÍK, IJSLAND,
DONDERDAG 28 JANUARI, 20.00 UUR GREENWICH MEAN TIME

Het reusachtige C-17-transporttoestel van het Amerikaanse leger landde rond acht uur 's avonds plaatselijke tijd op vliegveld Keflavík. Het was koud, enkele graden onder nul, maar er werden hogere temperaturen en sneeuw voorspeld. De gigantische romp van het straalvliegtuig taxiede door de winterse duisternis naar het eind van landingsbaan 7, die was gereserveerd voor het exclusieve gebruik van de NAVO-basis op de Miðnesheiði-vlakte. Het was een afgelegen, troosteloos oord tussen de lavavelden op de westelijkste punt van het schiereiland Reykjanes, dat voortdurend door winden met orkaansterkte werd geteisterd, waar niets wilde groeien en dat ternauwernood geschikt was voor menselijke bewoning. Grote en kleine hangars vormden stippen in het landschap, samen met de barakken, de winkels, een bioscoop en de administratiegebouwen. Op het hoogtepunt van de Koude Oorlog had deze marine- en luchtmachtbasis dienstgedaan als vertrekpunt voor spionagevluchten, maar tegenwoordig waren de activiteiten van de basis sterk gereduceerd.

Toen het toestel stilstond ging de laadklep aan de achterkant open en stroomde er personeel naar buiten, dat onmiddellijk begon met uitladen: krachtige sneeuwscooters, rupsvoertuigen, skiapparatuur, al het materieel dat nodig was om de gletsjer te bedwingen. Een kwartier na de landing van het vliegtuig reed de eerste volgeladen vrachtwagen vanaf vliegveld Keflavík in de richting van de snelweg naar Reykjanes en de route via zuidelijk IJsland naar Vatnajökull.

De oplegger was van Duitse makelij, een Mercedes-Benz, en zijn enige merktekens waren IJslandse nummerplaten. Hij verschilde in niets van alle andere trekkers met oplegger die over 's lands wegen reden en trok daardoor geen aandacht. Bij elkaar waren er vier vrachtwagens van verschillende merken naar de C-17 toe gereden toen die aan het eind van de landingsbaan tot stilstand was geko-

men. Ze verlieten vliegveld Keflavík met tussenpozen van een halfuur en gingen onopgemerkt op in het burgerverkeer.

Ratoff, de leider van de operatie, reed mee in het laatste voertuig. Hij was op het vliegveld begroet door de commandant van de Amerikaanse legerbasis op Miðnesheiði, die de rang van admiraal had, en die vooraf was ingeseind over de komst van Ratoff en opdracht had gekregen om hem zonder vragen te stellen te voorzien van transportvoertuigen. De admiraal, die naar deze impopulaire buitenpost was verbannen na een schandaal rond de omvangrijke verduistering van voorraden uit een basis in Florida, was zo verstandig om niet naar details te informeren, hoewel hij het moeilijk vond om zijn nieuwsgierigheid te bedwingen. Hij had geruchten gehoord over commotie aan het eind van de jaren zestig en te oordelen naar de apparatuur die voor zijn neus werd uitgeladen, herhaalde de geschiedenis zich: er stond opnieuw een tocht naar de gletsjer op stapel.

‘Wilt u onze helikopters niet?’ vroeg de admiraal terwijl hij naast Ratoff stond toe te kijken hoe de vracht werd uitgeladen. ‘We hebben vier nieuwe Pave Hawks in onze vloot. Die kunnen hele bergen verslepen.’

Ratoff was rond de vijftig, grijs bij de slapen; een korte, pezige gestalte met Slavische trekken en kleine, bijna zwarte ogen, gehuld in een witte, dikke winteroverall en bergschoenen. Hij keurde de admiraal geen blik waardig.

‘Voorzie ons nou maar van wat we nodig hebben en hou afstand,’ zei hij kortaf en liep weg.

In de twee dagen die waren verstreken sinds de vlek op de satellietfoto’s was verschenen, had Carr niet stilgezeten. De C-17 zou volgens planning stand-by blijven staan op vliegveld Keflavík tot de missie was voltooid, en de enorme romp werd dag en nacht bewaakt door acht gewapende wachten. Onder de passagiers bevonden zich generaal Immanuel Wesson en een team van tien Delta Force-commando’s onder zijn bevel, die naar Reykjavík afreisden met de opdracht om de ambassade over te nemen. De ambassadeur en zijn directe medewerkers werden zonder uitleg en zonder omhaal met verlof gestuurd.

De sneeuw begon te vallen in zware, natte vlokken die het zui-

den en oosten van het land met een dikke deken bedekten en de ruitenwissers van de vrachtwagens overspoelden. Er was aardig wat verkeer op de wegen tussen Reykjavík en de stadjes Hveragerði en Selfoss, maar daarna was de weg naar het oosten vrij. De voertuigen bewaarden een constante afstand tot elkaar terwijl ze door de ondoordringbare duisternis en de vallende sneeuw reden, langs de dorpen Hella en Hvolsvöllur in hun vlakke boerenlanden, naar Vík í Mýrdal, opeengepakt aan de voet van zijn gletsjer, en dan door naar het oosten langs de nederzetting Kirkjubæjarklaustur en over de bruggen van de Skeiðará-delta, een uitgestrekte spoelzandwaaier die doorstroomd werd door ijskoude rivieren die eens in de zoveel tijd plotseling uit hun oevers traden als gevolg van vulkaanuitbarstingen onder de ijskap in het binnenland. Links van hen, in duisternis gehuld, bevonden zich bergen, gletsjers en het onherbergzame binnenland; rechts van hen, voorbij de spoelzandwaaier, lag de rafeilige kustlijn van de Atlantische Oceaan.

Niemand merkte ze op. Vrachtvervoer was doodgewoon op het platteland, waar bij gebrek aan spoorwegen allerlei goederen over de weg werden getransporteerd: landbouwmachines, voeding en brandstof voor de afgelegen boerderijen en dorpen van IJsland.

Ratoffs instructie had een uitvoerig verslag bevat over de militaire operatie van 1967, de tweede grote expeditie die op touw was gezet om het vliegtuig op Vatnajökull te zoeken. Door de noodzaak om een omweg te maken over hobbelige zandwegen, door eerst naar het noorden te rijden, en daarna de ijskap vanuit het oosten te benaderen, was het zowel toen als nu moeilijk geweest om aandacht te mijden. Uiteindelijk waren drastische maatregelen noodzakelijk geweest.

Ratoffs manschappen reisden onder dekking van de duisternis. Ondanks de sneeuwval waren de inmiddels geasfalteerde wegen goed begaanbaar. Een voor een reden ze de toeristische trekpleister Skaftafell voorbij, op weg naar Hornafjörður in het oosten. Ze passeerden de laagland-corridor van Öraefi, Suðursveit en Mýrar, tussen de gletsjer, en de zee, en reden toen vlak voor het stadje Höfn links de ringweg af, bergopwaarts naar de weilanden aan de voet van de gletsjer en stopten bij de boerderij van de broers. Toen Ratoffs vrachtwagen arriveerde, waren de militairen al druk bezig de

andere vrachtwagens uit te laden. De eerste sneeuwscooters waren al onderweg naar de ijskap.

De boer stond in zijn deuropening en bekeek de werkende militairen. Hij had het allemaal al eens eerder meegemaakt en hoewel hij Ratoff niet kende, die nu door de dik vallende sneeuw naar hem toe kwam gelopen, had hij anderen van hetzelfde slag ontmoet. De boer heette Jón. Sinds het overlijden van zijn broer, enkele jaren geleden, woonde hij alleen op de boerderij.

‘Opnieuw een poging op de gletsjer wagen?’ vroeg hij in het IJslands terwijl hij Ratoff een hand gaf. Jón kende wel een beetje Engels – hij verstond het beter dan dat hij het sprak – maar toch konden ze niet zonder de tolk die de basis had geleverd, een man die al een paar jaar in IJsland was gestationeerd.

Ratoff glimlachte tegen Jón. Ze schopten de sneeuw van hun voeten, gingen het warme, keurige huis binnen en namen plaats in de zitkamer, Ratoff met zijn witte overall, de tolk ingepakt in een gewatteerd jack en de boer met een roodgeruit overhemd, versleten spijkerbroek en wollen sokken. Hij was bijna tachtig, zijn schedel was volledig kaal, zijn gezicht een en al rimpels, maar hij was nog vief en recht van rug, nog steeds mentaal en fysiek robuust. Toen de mannen hadden plaatsgenomen, bood hij ze sterke zwarte koffie en een snufje snuiftabak van de rug van zijn pols aan. Onzeker over wat het was, schudden Ratoff en de tolk het hoofd.

Bij Jóns weten was dit de derde keer dat het leger een expeditie naar de gletsjer ondernam, als je Millers poging aan het eind van de oorlog meerekende. Daarna was de kolonel een tijdlang eens in de zoveel jaar in zijn eentje teruggekomen, logeerde dan twee tot drie weken per keer bij de broers terwijl hij de ijskap afspeurde met een kleine metaaldetector, waarna hij terugkeerde naar de vs. Hij raakte redelijk bevriend met de broers, maar toen ze bij leden van de expeditie van 1967 informeerden naar nieuws over Miller, kregen ze te horen dat hij was overleden. Dat was de grootste expeditie die Jón tot dan toe had meegemaakt. Net als de vorige keer hadden de broers als gids medewerking verleend aan het leger, de militairen de weg gewezen door de heuvels aan de voet van de berg en op de ijsplaat. Ze hoorden dat een deel van het neergestorte toestel op een satellietfoto was verschenen – het leger gebruikte tegenwoor-

dig geen spionagevliegtuigen meer. Door de jaren heen hadden de broers soms observatievluchten opgemerkt, maar met de komst van de nieuwe technologie was de patrouillering van het gebied abrupt opgehouden.

De broers hadden zich onderling vaak afgevraagd waarom de Amerikanen zo geobsedeerd waren door het Duitse toestel dat ze de gletsjer vanuit de ruimte lieten observeren en telkens in groten getale bij de boerderij verschenen wanneer ze dachten dat het wrak uit het ijs omhoogkwam. Ze hadden kolonel Miller plechtig beloofd dat ze het ware doel van de expedities nooit aan hun burens of aan wie dan ook zouden prijsgeven; als de plaatselijke bevolking nieuwsgierig werd moesten ze de activiteiten afdoen als een militaire oefening, had hij gezegd, en ze hielden zich aan zijn advies. Maar binnenshuis speculeerden ze eindeloos en overwogen ze steeds andere, steeds vreemdere, steeds onwaarschijnlijker theorieën: misschien zat het vliegtuig vol Joods goud, of diamanten, of kunstschaten die de nazi's uit heel Europa hadden geroofd. Misschien was er een hooggeplaatste generaal aan boord geweest, of een geheim wapen uit de oorlog. Wat het ook was, het Amerikaanse leger wilde het koste wat kost in handen krijgen, en bij voorkeur zonder de aandacht te trekken. Telkens wanneer er een zwarte vlek verscheen op hun foto's van de gletsjer, werd de militaire top erg onrustig. De oude man vond het wel amusant.

‘Wat hebben jullie deze keer gezien?’ vroeg Jón, en hij keek toe terwijl de tolk zijn vraag aan Ratoff overbracht.

‘We geloven dat we het eindelijk hebben gelokaliseerd,’ zei de tolk die Ratoffs woorden vertaalde. ‘Betere satellieten.’

‘Ja, betere satellieten,’ herhaalde Jón. ‘Weten jullie wat er in het vliegtuig zit? Wat willen jullie zo dolgraag vinden?’

‘Geen idee,’ antwoordde Ratoff. ‘Mijn opdracht is uitsluitend om een specifieke taak uit te voeren. Die staat los van de inhoud of de herkomst van het vliegtuig. Mijn enige zorg is dat ik mijn bevelen trouw opvolg.’

Jón bekeek Ratoff onderzoekend en voelde dat hij uit heel ander hout was gesneden dan de zachtmoedige Miller; zijn gezichtsuitdrukking had iets ongelikts, iets sluiszels; een zweem van ongeduld, van een onberekenbaar karakter dat schuilging onder zijn onverstoorbare buitenkant.

‘Nou, het zou me niks verbazen als jullie het gevonden hebben,’ vervolgde Jón. ‘Vanaf ongeveer 1960 is het warmer geweest en in deze omgeving is er veel ijs gesmolten.’

‘Op onze foto’s steekt de neus uit het ijs,’ vertelde Ratoff. ‘We hebben de coördinaten. We zouden snel klaar moeten kunnen zijn.’

‘Dus jullie weten waar je heen gaat,’ zei Jón, en nam een stevige snuif van de grove tabak. Snuiftabak bezorgde niet-ingewijden een sterke aandrang om te niezen en werd door velen een onappetijtelijke gewoonte gevonden, maar de dosis nicotine was net zo groot als bij een sigaret.

‘Jullie hebben geen gids meer nodig,’ vervolgde hij. ‘Vooral niet zo’n dinosaurus als ik. Tegenwoordig heeft niemand nog wat aan mij.’ Hij glimlachte.

‘We kennen de weg inmiddels,’ zei Ratoff instemmend, terwijl hij opstond.

‘Toeristen lopen die route vaak in de zomer,’ zei Jón. ‘Ze organiseren gletsjertours met de jeep vanuit Höfn; ik geef ze toestemming om over mijn land te rijden. Elk jaar zijn het er meer.’

Even laten kwamen Ratoff en zijn tolk weer tevoorschijn uit de boerderij. Ze liepen naar een klein rupsbandvoertuig, stapten erin en reden meteen weg, langs de boerderij naar de heuvels onder aan de berg. De grote vrachtwagens waren nergens meer te bekennen. De sneeuwstorm was ’s avonds nog heviger geworden en het zicht was slecht. Hun voertuig volgde het spoor dat de anderen in de vers gevallen sneeuw hadden gemaakt, kwam maar langzaam vooruit, baande zich een weg door de sneeuwheuvels, terwijl de krachtige koplampen de weg beschenen. Toen ze het kamp onder aan de heuvels bereikten, waren er schelle schijnwerpers opgericht binnen een slordige cirkel tenten. Her en der lagen kisten met proviand verspreid en de in sneeuwcamouflagepakken gestoken commando’s van de Special Forces waren ordelijk, systematisch bezig. Wanneer het vliegtuig was gelokaliseerd zouden ze het kamp naar de ijskap verplaatsen.

De contouren van een grote satellietschotel waren zichtbaar door de dikke sneeuwsluier buiten de tent die dienstdeed als telecommunicatiecentrum. Ratoff liep er meteen naar binnen. Twee mannen waren bezig de radioapparatuur aan te sluiten.

‘Hoe snel kunnen we contact leggen?’ vroeg Ratoff.

‘Over hooguit veertig minuten, sir,’ antwoordde een van de mannen.

‘Bel Carr voor me op als jullie zover zijn.’

Vytautas Carr zat in zijn werkkamer in Gebouw 312 toen de telefoon ging.

‘Ratoff op lijn één,’ verkondigde zijn secretaris. Hij drukte op de knop. Het was negen uur ’s avonds in de Amerikaanse hoofdstad, een uur ’s nachts in IJsland.

‘Alles in orde?’ vroeg Carr.

‘We zitten op schema, sir. We gaan morgenochtend bij zonsopgang de gletsjer op. Er is vrij hevige sneeuwval, maar daar laten we ons niet door tegenhouden. Zolang de coördinaten kloppen, maakt het niet uit of het vliegtuig onder sneeuwheuvels bedolven ligt.’

‘Hoe gaat het met de plaatselijke bevolking?’

‘Die heeft niets door, en dat willen we graag zo houden, sir.’

‘Ze volgen alle militaire manoeuvres met argusogen. We moeten omzichtig te werk gaan.’

‘Zolang ze geld aan ons verdienen houden ze hun mond wel.’

Dat negeerde Carr. ‘Is er verder nog verkeer op de gletsjer?’

‘We hebben gehoord van een reddingsbrigade die een oefening doet, maar dat is in een andere sector en het zou geen problemen moeten opleveren, sir.’

‘Prima. Laat wat van je horen als jullie de kist gevonden hebben.’